

Приходько І.І., доктор психологічних наук, професор, начальник науково-дослідного центру Національної академії Національної гвардії України

ТЕОРІЯ САМОВИЗНАЧЕННЯ ОСОБИСТОСТІ ДЛЯ ДОСЛІДЖЕННЯ МОТИВАЦІЇ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ДО ДІЯЛЬНОСТІ В ЕКСТРЕМАЛЬНИХ УМОВАХ

Проблема вивчення мотивації військовослужбовців до діяльності в екстремальних умовах висуває на перший план реалізацію одного з її основних завдань, а саме – вивчення діяльності з огляду на мотиви, що спонукають до даної діяльності та вимог, які висуваються нею до особистісних якостей, здібностей, психофізіологічних можливостей, індивідуально-психологічних особливостей людини [1]. У цьому контексті мотиви розглядаються як найважливіші детермінанти успішної професійної діяльності фахівців екстремального профілю, зокрема військовослужбовців [2].

Більшість сучасних зарубіжних досліджень мотивації людини до професійної діяльності, зокрема в екстремальних умовах, сконцентровано у парадигмі теорії самовизначення, яку в 1985 р. запропонували Е. Десі та Р. Ріан [3]. За її основними постулатами людська мотивація поділяється на зовнішню та внутрішню, остання вимагає врахування трьох вроджених універсальних психологічних потреб у: компетентності (потреб людини у проявленні здібностей), автономії (праві вибору виду діяльності) й взаємозв'язку (потреби відчувати власну приналежність до соціальної групи та/або місця діяльності). Ця теорія призводить до висновку про те, що різні регуляторні процеси, що лежать в основі досягнення цілей, по-різному пов'язані з ефективним функціонуванням і благополуччям. Різний зміст цілей по-різному пов'язаний з якістю поведінки, психічним здоров'ям та ступенем задоволення потреб. Соціальні контексти й індивідуальні розходження, що підтримують задоволення основних потреб, сприяють природним процесам зростання, включаючи внутрішньо мотивовану поведінку й інтеграцію зовнішніх мотивацій, тоді як ті, які перешкоджають

автономії, компетентності та взаємозв'язку пов'язані з більш низькою мотивацією, ефективністю й благополуччям.

Е. Деці та Р. Раян стверджують, що це інший підхід до розуміння мотивації, зважаючи на те, що мотивує людини в будь-який момент часу, а не розглядають мотивацію як єдине поняття [3]. Теорія самовизначення проводить розрізнення між різними типами мотивації й їхніх наслідків. Автори припустили, що потреба в компетентності й автономії є основою внутрішньої мотивації та поведінки. Внутрішня мотивація – це вроджене прагнення особистості до пошуку проблем і нових можливостей, які теорія самовизначення пов'язує з когнітивним і соціальним розвитком [3]. Різні проявлення соціального контексту (наприклад, зворотній зв'язок про результати діяльності або заохочення) призводять до відчуття компетентності та, таким чином, посилюють внутрішню мотивацію: позитивний зворотній зв'язок її посилює, негативний навпаки її послаблює.

Отже, мотивація до професійної діяльності військовослужбовців є ієрархізованою динамічною системою мотиваційних утворень, структурованих на основі взаємозв'язку провідних інституційних (внутрішніх) та прагматичних (зовнішніх) мотивів, регулюючих здійснення діяльності, у результаті чого формується система спонукань, які детермінують діяльність [4].

Список використаних джерел:

1. Психологія екстремальної діяльності: навч. посіб. І. І. Приходько, О. С. Колесніченко, О. В. Тімченко та ін.; за заг. ред. проф. І. І. Приходька. Харків: НА НГУ, 2016. 571 с.
2. Prykhodko, I., Matsehora, J., Lipatov, I., Tovma, I., & Kostikova, I. (2019). Servicemen's Motivation in the National Guard of Ukraine: Transformation After the "Revolution of Dignity". *The Journal of Slavic Military Studies*, 32(3), 347–366. <https://doi.org/10.1080/13518046.2019.1645930>
3. Deci E. L., & Ryan R. M. (1985). *Intrinsic motivation and self-determination in human behaviour*. New York: Plenum. 311 p.
4. Prykhodko, I., Yurieva, N., Timchenko, O., Fomenko, K., Kernickyi, O.,

Tovma, M., & Kostikova, I. (2020). What Motivates Ukrainian Women to Choose a Military Service in Warfare? *BRAIN. Broad Research in Artificial Intelligence and Neuroscience*, 11(3), 36–53. <https://doi.org/10.18662/brain/11.3/108>